

3580

The Most Amusing
FABLES
Of
GAPPIDASS

Part 1

Compiled By
NANALAL MAGANLAL
Shah.

AHMEDABAD

Printed at the "Hindustan Printing Press" By Wanmali
Ladha Modec.

1888.

[Copy Right.]
Price 0 - 1 - 0 Anna.

અતિ રમુજી
ગપ્પીદાસની ગપ્પ.

ભાગ. ૧ લો

ગોપીલા સબ્જનોને વારને

રચનાર.

શા. નાનાલાલ મગનલાલ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. મોહનલાલ માણેકલાલ

અમદાવાદ

“દિલ્હસ્તાન પ્રીટીંગ પ્રેસ” મા

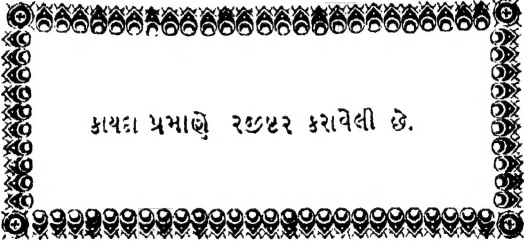
વનમાળી લાઘાએ છાપી

પ્રસીદ્ધ કરી.

સંવત ૧૯૪૪, સન ૧૯૮૮.

કીમત-૦-૧-૦

છપાવે જ્યે મગાવનારને શીર છે.

કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવેલી છે.

ગપ્પીદાસની ગપ્પ.

ભાગ ૧ લો.

સ્તુતી.

૫૬.

(પુણું થયો છે ખેલ, સજ્જનો પુણું થયો છે ખેલ.)એરામ

રહાય થન્ને કીરતર,

પ્રભુજી, રહાય થન્ને કીરતાર. ટેક૦

તુજ ગુણુ મહીમા છે અતિ મોટો,

પામે નહીં કો પાર. પ્રભુજી૦ ૧

રાય રંક પલ માંહી બનાવે,

રંક રાય નિરધાર. પ્રભુજી૦ ૨

અકળ કળા કળી કોષ શકે નહીં,

તું સૃષ્ટી ભરતાર. પ્રભુજી૦ ૩

વિઘન પડે કોષ વખતે,

તુંજને, યાદ કરું સરદાર. પ્રભુજી૦ ૪

અદ્યમતિએ કાર્ય કર્યું છે,

તું જસનો દાતાર. પ્રભુજી૦ ૫

(૪)

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ.

(બાપ દીકરાનું અરણ્ય જોવા નિકળવું
ને ત્યાં તેમનું હરણ થવું.)

અહસ્થો એક દીવસે સુર્ય અસ્ત પામતી વખતે આપણા નાટકના નાયક મીં ગમ્પીદાસ પોતાના શુરા લાડકા છોકરા-ને પોતાની સાથે લેઈ અરણ્ય જોવાને માટે શેહેરના શરી-આગ રસ્તાની બાજુઓ પર આવેલી ઊંચી આકાશ સાથે વાતો કરતી સુર્યોમિત રંગની હવેલીઓ નિહાળતાં નિહાળતાં દરવાજા બહાર ચાલી નીકળ્યા, અને વનની અંદર જઈ એક સુંદર ઊંચી અને રમણીય દેખાવવાળી ડુંગરીપર જઈ પહોંચ્યા. તે વખતે સુર્ય અસ્ત પામતો હોવાથી ડુંગરીના આસપાસનાં ઝાડ, ફળ, ફૂલ, અર્થાત સર્વ સ્થળ અતિ આનંદદાયક બની ગયું છે. તેથી મીં ગમ્પીદાસનો શુરા પુત્ર તેના આપ-ને નિચે પ્રમાણે પ્રશ્ન પુછવા લાગ્યો.

શુરો—પિતાજી ! સુર્ય આ દુનિયાને પોતાના સુવર્ણ રંગીત વસ્ત્રો પહેરાવી પરલોક સિધાવે છે કે શું? અથવા તો આ ડુંગરીનો પ્રવાહ એવોજ હશે કે તેથી આ સર્વ દુનીયા સો-નેરી રંગથી દીપી ઊઠે છે ?

ગમ્પીદાસ—હે પુત્ર! એ સંધ્યાનું કારણ એમ કે મેં પોતાની અકળિત કુળા આ દુનિયાના સર્વે પશુ પક્ષી,

તથા પ્રાણીને દર્શાવે છે.

શુરો—પિતાજી! એ કળા દર્શાવવાનું મુખ્ય કારણ શું હશે?

ગાંધીદાસ—હે પુત્ર ! તેનું કારણ માત્ર એટલુંજ છે કે જેમ સૂર્ય અસ્તપાગતી વખતે સર્વેને શુશેન્નિત બનાવી મુકે છે. તેમ તું તારા દેશનું, તથા તારા દેશના લોકોનું બહુ ઇચ્છ. કારણકે આ પરપોટા જેવી દેહનો બિલકુલ વિશ્વાસ નથી માટે તું તારા દેશનું બહુ ઇચ્છવાના ઉપાયો કર. તારી અસ્તીર દેહનો બિલકુલ વિશ્વાસ ન કરતાં જે કરવું હોય તે હમણાં સ્વસ્થ થઈને કરી લે. કાલનો વિશ્વાસ રાખી બેશી રહીશ નહીં. એવું પરમેશ્વર પોતાની કળાથી બતાવે છે.

આવી રીતે બાપદીકરો મન વેગી ગોળા ગબડાવે છે. એટલામાં આકાશમાંથી એક છંદર ચેહેરાવાળી બે પાંખોવાળી પરી તેમની તરફ આવતી તેમને માત્રમ પડી. અને છેવટે તે પરી તેમની સામે આવી ઉભી રહીને નીચે પ્રમાણે બોલી:-

પરી—હે માનવી જાત ! તું મારી સાથે લગીર પણ નિર્જન ન કરતાં મારા પ્રિય શેહેનશાહ પાસે આવ કારણકે તેમણે તને તાકીદથી બોલાવ્યો છે.

ગાંધીદાસ—હે પરીજાત ! હું તમને બિલકુલ ઓળખી શકતો નથી. તેથી હું તમારી જોડે આવવાને ધટિત વિચાર તો નથી.

(એટલામાં પાછળથી એક ચુડેલોનું મોટું ટોળું આવતું પરીની દ્રષ્ટિગોચર થયું તેથી તેઆપણા પ્રિય મિત્ર ગાંધી

દાસને લેઇ આકાશ તરફ ઉડી ગઇ.)

પ્રિય વાંચનાર તમે સમુર કરો કારણ આપણા પ્રિય ગ
ખીદાસને તો પરી લેઇ ગઇ પણ તેનો પુત્ર કે જેનું નામ
શુરો હતું તેની શી વસ્ત્રે થઇ તે પહેલાં વાંચો.

જ્યારે ગખીદાસને પેલી પરી ઉપાડી આકાશ તરફ લેઇ
ગઇ તે વખતે તેનો પુત્ર જેનું નામ શુરો હતું તેણે પુષ્કળ
કદપાંત કરવા માંડ્યું. માથું પછાડવા લાગ્યો અને પોતાના જ
વને અત્યંત હેરાન ગતીએ પોહોચાડવા લાગ્યો, અને છેવટ તે
નિચે પ્રમાણે ગાયત બોલ્યો.

(લાડકવાયા બાળ તું) એરાગ.

અરેરે પ્રભુ હવે શું કરું, કહી જાઉં હું આજ;
તુજ કૃપાની નજર કરી, જાણુ માહરી દાઝ—અરેરે
માત પિતાથી છુટો પડ્યો, રહ્યો એકલો રાગ;
કાંઈ ઉપાય સુઝે નહીં, કેમ ના ધરે કાન.—અરેરે
દુઃખ હરતા તુજ નામ છે, કામ કેવું તેં કીધ,
સ્વપ્નામાં સુખ નવ દેખું હું. દુઃખ છે વિધવિધ—અરેરે
કોણુ હતું વળી શું થયું, આ શા માહરા હાલ;
અતિશય દુઃખમાં આજ લે, બાળની તું સંભાળ—અરેરે
પાપજ મુજ થકી જે થયાં, તે તું કરજે માફ;
આત્મ હત્યાથી મરું હવે, દેજે માશી તું આપ—અરેરે

ગાયત બોલી રહ્યા બાદ પોતાનો પ્રાણ કાઢવા તૈયાર થ
યો—એટલામાં પાછળથી આવતું સુડેલોનું મોઢું ટાળું એક

દમ આવી પહોંચ્યું ને શુરાને તરેહ તરેહની વાતો કરી તેના મનનું સમાધાન કરાવ્યું, અને તે ચુડેસો શુરાને પોતાના રેહેઠાણ ઉપર તેડી ગઈ, ત્યાં તેને ઘણી ઘણી રીતે સમજાવી તેને તદ્દન શાંત કરી નાંખ્યો! અને તેને માટે સર્વેવાતની સગવડ કરવા મંડી ગઈ, અને શુરાને માટે એક વિદ્યાધર ભણાવવા રાખ્યો, ને શુરાને પુષ્કળ રીતીએ કરી જ્ઞાનમાં પ્રવીણ કરવાની તે વિદ્યાધરને સુચના કરી.

—:—

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ

(“ રાજનું દીવાન ખાતું અને તેમાં ગા-
ખીદાસનું પરી શાથે પધારવું ”)

શેહેનદા—પરમપ્રિયા ! મારી વાહાલી અર્ધાંગના આજ આપણી પરીને મેં જે કામ સારૂ મોકલી છે, તેને આજે આવતાં આટલો બધો વિલંબ થવાનું મુખ્ય કારણ શું હશે ?

રાણી—માર પ્યારા સ્વામિનાથ ! આજે આપે આપણી પરીને શા કામે મોકલી છે, અને તેનું શું કારણ છે તે મને અથથી તે ઇતિ સુધી કહી સંભળાવો ?

શેહેનદા—મારી પ્યારીના તું આટલી બધી અધિરી ન બન, ને તારા મનને શાંત કર; હું તને તે વાત વિશે પુષ્કળ રીતે માહિતગાર કરું છું.

રાણી—આરે સ્વામીનાથ ! તે વિશે તમે વિલંબ ન કરતાં જતદીથી મને તે વાત વિશે વાકેફગાર કરો કે જેથી કરીને મારું મન શાંત થાય.

શેહેજાદા—ખ્યારી સાંભળ કે આજે જ્યારે રાજ સભામાં ગયો ત્યારે મેં એવું સાંભળ્યું કે એક મીં “ગમ્પીદાસ” કરીને માણસ છે. તે પોતાનો ખરો હેવાત કોઇને ઝાહર કરતો નથી મારે આજે તેને મારી પાસે બોલાવી તેનો ખરો હેવાલ જાણવાની ઇચ્છા થવાથી તેને તેડી મંગાવ્યો છે. કારણ કે દુનિયામાં એવા પણ માણસ પડ્યા હશે કે જે પોતાને ખરૂં અને સાચું બોલવાનો નિયમ લીધો હશે કે જેથી પોતાનો કડપ ખરી જાય નહીં.

(આ પ્રમાણે રાજ રાણી દિવાન ખાનામાં વાતો કરે છે એટલામાંતો પરી મીં “ગમ્પીદાસ” ને રાજની સમક્ષ ઉભો રાખી પોતે આકાશ તરફ ઉડી મ્હ.)

ગમ્પીદાસ—મહારાજ ધિરાજ મને આપણી પક્ષ અહીંમાં કેમ લાવી, અને અહીં લાવવાનું કારણ શું તે વાત વિશે મને આપ પુર્ણ રીતે માહિતગાર કરવાની તસ્દી મેહરબાની કરી લેશોજી એમ કરી બાજુ પર પડેલી ખુરશી ઉપર જઇ બેઠા.

શેહેજાદા—“મિં ગમ્પીદાસ!” મારે તમને અહિં બોલાવવાનો સમજ એ છે કે મારે તમારા ખરો વૃતાંતથી વાકેફગાર થવું છે, માટે જો તમે મને તમારો ખરો વૃતાંત જાણ

હેર કરશે તો હું તમને ખુશી અને સુખી કરીશ પણ એટલું તો
 યાદ રાખજો કે તેમાંથી કોઈ પણ ભાગ તમારા નામ પ્રમાણે
 વર્ત્યાનો માલમ પડશે તો તમને અવળી ધાંણીએ, અથવા તો
 તોપને ગોળે ઉરાડી દેઈ તમારો જીવ લઈશ, એટલા સારું તમા-
 રો ખરો જતાંન મારી આગળ બહાર કરો જેથી હું તમને
 ઉપરના વચન પ્રમાણે સુખી અને ખુશી કરી નાંખું.

ગાંધીદાસ—માહારાજા ધિરાજ! જો તમારે મારો
 ખરો હેવાલ જાણવો હોય તો આવતી કાલે આપના સંન્ય દ-
 રબારમાં આપને નિવેદન કરી સંબળાવીશ માટે કાલે તે વિ-
 શે ભાષણ આપવામાં આવશે.

રાજા તો “ગાંધીદાસ” નો આવો જવાજ સંબળી ધણા
 ખુશી થયા અને પછી “ગાંધીદાસ” ને માટે રસોઈ કરવાને
 બ્રાહ્મણને ફરમાવ્યું ને “ગાંધીદાસ” ને ઉતરવાની સગવડ
 કરાવી આપી.

—:૦:—

અંક ૩ નો.

પ્રવેશ

(રાજાનો દરબારમીં ગાંધીદાસનું ભાષણ
 ને તેને પ્રધાનવટી મળવી વિગેરે.)

ખીજે દીવસે મુકરર કરેલા વખતે સર્વ દરબાર ભરાયું
 છે, પણ તેમાં આપણા મિત્ર “ગાંધીદાસ” અને રાજાનું

આસન ખાલી પડેલું હતું. પરંતુ થોડીવાર થઇ એટલે લોકો શાંત થયા, પ્રધાન અને વિદ્વાનો હુશીયારીમાં આવવા લાગ્યા વિગરે રાજના પધારવાનાં ચિન્હ માત્રમ પડ્યાં એટલામાં તો નેત્રી પોકારનાર શિપાઇ દરબારમાં આવી પહોંચ્યો એટલે સર્વે કોઇ ઉભા થઇ રાજને દંડવત પ્રણામ કરી રાજ પોતે આસનપર બેઠા એટલે સર્વે કોઇ પોત પોતાને સ્થાનકે સુપકીથી બેસી ગયા.

સર્વકોઇ શાંત થયું એટલે રાજાએ મીઠાં 'ગાંધીદાસ' ને બાપણ કરવાનું ફરમાવ્યું. એટલે તુરત તેણે ઉભા થઇ પોતાનું બાપણ શરૂ કરવા માંડ્યું.

અહરથો !!! તમે જે કારણને માટે આવ્યા છે તે વિશે મને ખબર છે માટે હવે મારા ખરા જતાં તરફ તમે ધ્યાન આપો.

ભાઇઓ હું પેહેલાં રાજાનો કુંવર હતો. પણ મને જેમ અહીં પરી ઉપાડી લાગી તેમ મારા પિતાના રાજમાંથી એક રાક્ષસ મને ઉપાડી આક્રમ મર્ગે થઇને એક પાહાડમાં તેની ગુફા હતી, ત્યાં લઇ ગયો ત્યાં જતાંવાર તેણે મને એક ઢોલડીપર સુવાંચી, તે વખતે મારી ઉમર વરસ જની હતી, તેથી હું કાંઇ સમજતો નહીં હતો કે મને તે ત્યાં ક્યાંથી લાવ્યો અને ક્યાં લઇ ગયો છે. પણ મને માત્ર એટલી તો ખબર પડી કે તે પૃથ્વી ઉપરથી ઉપાડી આક્રમ મર્ગે ચડી ત્યાંથી પાહાડમાં લઇ જઈ પોતાની ગુફામાં બેસાડ્યો. આથી વ-

ધારે જ્ઞાન ધરાવવાને આપણને જરૂર નહીં હતી, તેમ આપણી પાસે તેટલું જ્ઞાન પણ નહીં હતું માટે હુંતો સુપડીથી ત્યાં કાંઈ પણ જોવા વગર જોતી રહ્યો, એટલામાં તે રાક્ષસની દાસી અને તેની સ્ત્રીએ આવી મને ધણા બહાલથી ઉચકી લીધો. ને તે પોતાના દીવાનખાનામાં મને લઈ ગઈ ને ત્યાં મને કાચના તરેહ તરેહના રમકડાં રમવા આપ્યાં, પણ તેની સાથે વધારેમાં એક મડમની પુતળી પણ મને રમવા આપી તેથી હુંતો ખુશી રહેતો હતો, એમ કરતાં કરતાં છ મહીના સુધી રહ્યા પણ આપણે તો ધરતું નામ પણ સંભાર્યું નથી. કારણકે આપણને અહીંયાં કશી વાત દુઃખ હતું નહીં. કામ માં માત્ર એટલુંજકે જે વખત ખાતું, ને આખો દિવસ રમવું, ને સવારે તથા સાંજે બાગમાં સુગંધીદાર પુષ્પોનો હાર પેહેરતાં. આવી રીતે અમે તો ધણા દીવસ મોજ મજા મારી પણ એકે અક્ષર શીખ્યા નહીં, તેથી રાક્ષસ વિચારમાં પડ્યો. તેથી તેણે મારે માટે એક માણસ ભણાવવા રાખ્યો, અમે તો તેની સાથે પણ દળી ગયા અને એક અક્ષર પણ શીખ્યા નહીં પણ તેથી રાક્ષસ ક્રોધે ભરાયો, તેથી અમે જે રસ્તે આવ્યા હતા તેરસ્તે પાછા રાક્ષસે અમને અમારા પિતાજીના રહેઠાણમાં મુકી આદ્યો ગયો. રાક્ષસ ગયો કે તુરત હું મારી માતાની પાસે જઈ તેમને મળ્યો હું મારા પિતાજીની દ્રષ્ટિગોચર થયો કે તુરત તેઓએ મારી સામા એકવાર તો ટગર ટગર જોયા કીધું, પછી જ્યારે હું તેમની કોટે વળગી પડ્યો કે તુરત તેમ

ને મને હર્ષના આંસુથી નવરાવી નાંખ્યો પછી તેઓ ભોજ નશાળામાં રસોઈ તૈયાર થઈ હતી ત્યાં જઈ અમે બંને જણાએ ભોજન કીધું ને ભોજન કરી રહ્યા બાદ થયાં પાન સોપારી ખાઈ અમે લુગડા પેહેરી રાજદરબારમાં થયા બાદ, પાલખીમાં બેસી અમે બંને જણા રાજસભામાં પધાર્યા, ને ત્યાં ગયા બાદ સર્વ સભાએ અમને માન આપી પોત પોતા ના સ્થાનક પર બીરાજ્યા, ને ત્યાં ઉભી રાખેલી નાયકાઓનો નાચ શરૂ થતાં માંડ્યો, ને નાચ જ્યારે પુરો થયો એટલે તેમને ઇનામ આપી મારા પિતાએ કેટલુંક રાજદરબારી કામ કરાવી રાજસભા બરખાસ્ત કરી અમે બંને જણા પાછા રાજમંદીરમાં પધાર્યા, ને ત્યાં જઈ પૌશાક ઉતારી બેઠા એટલે તુરંત દાસી જમવા તેડવા આવી, એટલે અમે ત્યાં ગયાને ભોજન કર્યા બાદ અમે અમારા દીવાનખાનામાં ગયાને ત્યાં હુતો સુઈ રહ્યો તે ઉઘી ગયો તે પાછો સવારમાં ઉઠ્યો ને મારા મિત્ર મંડળને તેડાવી તેમની ડેબે વાન ચીત કરવા મંડ્યા એવી રીતે સુખ વૈભવમાંને મોજશોખમાં પોતાનો કાળ નિમગ્ન કરવા લાગ્યો, એમ કરતા કરતાં આશરે પાંચ વર્ષમાં સર્વે વ્યસનોમાં પણ પ્રતીજ્ઞ થયા.

એક દિવસે સંધ્યાકાળને સમયે સુર્યનાં અસ્ત થઈ જવાથી અંદમાનો ક્યારેક ક્યારેક પ્રકાશ માલુમ પડતો હતો, ને તેની આશ્વાસના ત.રાઓ પણ પોતાના પ્રકાશથી સર્વ કોઈને આનંદ પમાડતા હતા. પવન પણ મંદમંદ શીતળતાથી ઠીક ઠીક

પાટો આપતો હતો. કુદરતની આવી રચના જોઈ મારૂ મન નગર ચરચા જોવા તરફ લલચાયું, તેથી મેં મારા મિત્રમંડળને તેડવાસારૂં એક સિપાઈને મોકલ્યો, તે થોડી વારમાં મારા મિત્રમંડળને તેડી મારા મેહેલ આગળ આવ્યો એટલે હું દીવાનખાનામાં જઈ મારો પોશાક પેહેરી નિચે આવ્યો, અને મારા મિત્રમંડળની સાથે શેહેરના ચૌટા વચ્ચે જવા નો રસ્તો લીધો ને તેના તરફ તુરત ચાલ્યા, એટલે ચૌટામાં આવી પહોંચ્યાં ને ત્યાં એક પાનવાળાની દુકાનેથી મારા સિપાઈને પાનના પીડાં કરાવવા મોકલ્યો, અને અમે સઘળા ત્યાં આગળ ઊભા રહ્યા. થોડીવાર ઊભા એટલામાં તો મારો સિપાઈ પાનનાં પીડાં લેઈ આવ્યો તે અમે દરેક જણે મુખ માં મેલ્યાં ને આગળ ચાલ પકડી. આગળ ચાલતાં ચાલતાં મારા સિપાઈએ મને શાંત કરી એકાંતમાં તેડી જઈ તેણે કહ્યું. મહારાજ આપણા શેહેરની પ્રખ્યાત ગુણકા જેતું નામ “મન મોહન મંજરી” છે તેને ત્યાં એક ૩૫ ગુણથી બરપુર. નવજોળતવાળી આશરે ૧૨ વર્ષની ઉમરની છોકરી છે. તેના ઉપર આજે કોઈ હરામખોર માણસ જુલમ ગુજારવાને તે ગુણકાને પુષ્કળ ધન આપી તૈયાર થયો છે. માટે ત્યાં ઘણા લોકો ભેગા થયા છે. વાસ્તે આપણે પણ ચાલો તેની તરફ વળીએ. એવી રીતે વાત કરી રહ્યાંબાદ મારા મિત્રો સાથે હું તે ગુણકાના મહેલ તરફ ચાલ્યો, ને થોડી વારમાં અમે ત્યાં જઈ પહોંચ્યાં. ત્યાં ગયાંબાદ લોકોના મુખ વિ

પેચન સાંભળવા માટે અમારા કાનજીવાવાને અને ધ્યાનજી એલાને હુકમ કીધો.

૧ જો માણસ—ભાઈઓ જોયું! આ ગુણકા કેવી નિર્દય છે. આ બિચારી ગરીબ છોડીને કેટલું બધું નાહક દુઃખ દે છે. અરેરે!!! આ બિચારી અબજાની શીવલે થશે!!!

૨ જો માણસ—ભાઈ તેમાં કાંઈ આપણો ઉપાય નથી કારણ કે પુર્વ જન્મમાં કેવાંએ પાપ કર્યા હશે, કે બિચારીના આવા હવાલ થાય છે. હશે ખેર! જે ભાવીભાવ હશે તે બનશે. માટે આપણે ચાલો કારણ કે આ અબજાનાં દુઃખ આપણાથી તો સહન થઈ શકતું નથી.

૩ જો માણસ— ભાઈઓ! પણ જ્યારે આપણે સઘળા ચાલ્યા જઈશું તો પછી આ ગરીબ અબજાની કાણુ સંભાળ લેશે. માટે તમે સઘળા બેસો હું પોલીસને બોલાવી લાવું.

(એમ કહીને પોલીસને તેડવા જાય છે.)

પોલીસ— ક્યા હે, ઇધર ક્યા ગરબડ હે. તુમને ઇ તને લોક કાયકું ઇધર ઠઠ કરતે હો. તુમ તુમારે રસ્તે ચલે જાઓ, ગાડી આપગીતો કાઈકું લગેગા માટે તુમ તુમારે રસ્તે ચલે જાઓ.

એટલે એક વાણીઓ કહે છે:—

સપઈ સાળ અમે તે શી રીતે ઘેર જઈએ આ બચારી ગરીબ અબજાનાં દુઃખ જોઈને અમારું તો શરીર ફા

દી જાય છે, માટે સાથ તમે કાંઈ કરી તે વિશેનું સમાધાન કરો, એટલે અમે અમારા ઘેર હુંડ્યાં જઈએ.

પોલીસ ગુણકાના ઘરમાં પ્રવેશ કરે છે. પણ ત્યાંતો ન મળે ગુણકા કે તેની છોડી કે ન મળે પેલો લુચ્ચો ચોર તેથી સૌ નિરાશ થઈ પોત પોતાના મુકામ પર જવા મંડ્યા, એટલામાં પાછળથી આવતા મારા મિત્રમંડળે નિચે પ્રમાણે બોલ એ કે ખુણા તરફથી સાંભળ્યા;—

જો તું મને તે છોડી સોંપે તો તને આ દુઃખમાંથી મુક્ત કરાવું, ને તને પુષ્કળ દોલત આપી પરદેશ નસાડી મુકું.

હા, હું તેમ કરવાને તૈયાર છું માટે જેમ તમારી મરજી હોય તેમ કરો, પણ મને આ દુઃખમાંથી બચાવો. કારણકે મારે દોલતની જરૂર નથી માટે તાકીદથી તેની યોજના કરવા માંડી જાઓ.

(આવા શબ્દો સાંભળતાંવાર તરતજ તેની તરફ દોડ્યા અને તે માણસોને પકડી પાડ્યાં. ને તેઓને સિપાઇને સ્વાધિન કર્યા.)

પ્રિય વાંચનારા! જ્યારે ત્રણ માણસોને પકડી રસ્તા ઉપર લાવ્યા ને તેમની તપાસ કરવા માંડી તો તેમાં હું પણ હોઉં. પ્રિય વાક્યજનો તમને અચાંબો લાગ્યા વગર રહેશે નહીં, કારણ કે હું મારા મિત્ર મંડળીની સાથે હતો. પણ ભાઈઓ જ્યારે મને સિપાઇએ આ સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી કે પુરત હું મારા મિત્રોથી જુદો પડ્યો હતો. ને ગુણકાના

મહેત્રની પાછલી ખારીએથી તેના દિવાનખાનામાં પ્રવેશ કર્યો, ને ત્યાં ભતાંવાર જે સખસ તે અખખાને દુઃખ દેતો હતો તે તે ત્યાંથી છુ ધાંચ ગણી ગયો, અને મેં જમ ગુણકાને સમજાવી તે કુંવરી મારા હસ્તક લેવાના યત્નો કર્યા, અને વાતચીત કરતા માંડી, એટલામાં હેઠળ ઉભેલા લોકોમાંથી પોલીસ પોલીસ, પોલીસ, એવો સ્વર સાંભળાયો કે તુરત પાછલી ખારીએથી અમે ત્રણે જણા અગીઆરા ગણી ગયા, ને ખુશમાં વાત કરનાર પાણુ અમે ત્રણે હતા.

બાઈઓ પછીથી તો અમારૂં મામેરૂં વાજતે ગામ-ત છેક માંડવે આવ્યું ત્યાં રાજાજી એક આશન બેઠા હતા ને સર્વે દરબાર બરાઇ ગયું હતું ત્યાં છેક દરવાજામાં પગ મેલ્યો કે તુરત પાછળથી હુરરરે! હુરરરે! ના પોમાર કરી આ ખૂં દરબાર ગજવી મુકયું, દરબારમાં દાખલ થતાં વાર અમને રાજાની સમક્ષ જમા કરવામાં આવ્યાં, તેથી હું તો દીંગમુઠ સરખો બની ગયો, ને જ્યારે રાજાજીએ મને જોયો કે તુરત તેઓની આંખો લાત્રચેળ બની ગઈ, અને મને મારી નાંખવાનો હુકમ કર્યો. આ હુકમ થતાં વાર મારાં તો હાજાં નરમ ધેંસ થઈ ગયાં ને તુરત મુઠ્ઠા ખાઈ નીચે પડ્યો. બાઈઓ જ્યારે મારી આવી દુઃખ દાયક ને ખેદકારક સ્થિતિ જોઈ તમામના દીક્ષમાં દયા આવી ગઈ, ને તેમના અંતઃકરણ બરાઇ આવ્યાં. તેથી તેમણે રાજાજી ને ઘણી રીતે સમજાવ્યા અને તેમને આજીજી કરી ફાંસીના ગુન્હામાંથી

હોડાની મને દેશવટો ભોગવવાનો હુકમ કર્યો. ને તુરત મ-
 ને એક અધોર જંગલી પશુ પક્ષીઓના વાસવાળા જંગલમાં
 સુકી, તે ગાણુસો ચાલતાં થયાં આવા અધોર વનમાં હવે જો-
 શી નિસાસા નાંખવાથી કાંઈ આપણું દુઃખ ઓછું થવાનો સંભવ
 નથી, ગાટે આગળ જાણે તો કીક એમ વિચારી આ અધોર વન
 પસાર કરતાં કરતાં એક કંચનપુરી નામે નગરીમાં આવ્યો,
 ને તે નગરીમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં એક સુંદર હીરા જડીત વીં
 ટી મારી પાસે રહી ગઈ હતી તે વેચવાને એક જીવેરી પા-
 સે ગયે. ને તેને એ વીંટી દેખાડી ત્યારે તેને મને ૧૫૦૦)
 રૂપીઆ રોકડાને એક રાજ્યવંશી પોશાક આપવાનું કહ્યું તે-
 થી હું ધણો ખુશી થયો, ને તેની પાસેથી રૂપીઆ તથા રાજ
 વંશી પોશાક લઈ ખુશી થતો થતો આગળ ચાલ્યો. ત્યાં એક
 ઓટલાપર ઉભા ઉભા પેલો રાજ્યવંશી પોશાક પહેરી લીધોને
 જીતો એક ગરીબ બીખારીને આપી દીધો. પોશાક ધારણ કરી
 રહ્યા બાદ રૂપીઆ લેઈ હું આગળ ચાલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં એક
 શુસેખિત, આકાશ સાથે વાતો કરતી, સુંદર આશમાની રંગથી
 રંગેલી હવેલી તરફ મારી દ્રષ્ટી પડી. તે હવેલી નિહાળવા
 માટે ઓટલા આગળ ઉભો રહ્યો. ને હવેલીની સર્વ શોભા
 નિહાળતો હતો. ઓટલામાં ઝરખામાં એક નવજનન સ્ત્રી
 ઉભેલી મારી દ્રષ્ટીગોચર થઈ. ભાઈઓ તે આશરે ૧૪ વર્ષની
 યુવાન સ્ત્રીને જોઈ માફ મન આશ્ચર્ય ચક્રિત બની ગયું ને વા
 રંવાર તેના તરફ નિહાળ્યા કર્યું. ઘડર્યો જોઈ હું મોહ્યા

સગાં સપડાયો હતો. તેમ તે સ્ત્રી પણ મને જોઈ નકકી કર્યું કે ખરે આ કોઈ રાજવંસી પુત્ર છે. તેથી તેને મને ઇસારત કરી ઉપર તેડાવ્યો ઉપર ગયા કે તુરત તેણીની મને પોતાના ખાનગી દીવાનખાનામાં તેડી ગઈને ત્યાં જતાંવાર એક ખુરસી મારે માટે ટેવણ આગળ મેલી તેની ઉપર હું બેઠોને ત્યાં તેની જોડે કેટલીક વાતચીત કરી એટલે તુરત તેને પોતાની દાસીને બોલાવી એક સુંદર ને સુગંધીદાર પુખ્તોના હાર લાવવાનું ફરમાવ્યું થોડીવારમાં દાસી તે હાર લેઈને આવી કે તુરત તેણીએ તે હાર મારા ગળામાં આરોપી દીધા ને તે નિચે પ્રમાણે બોલી:—

સ્વામિનાથ હું તમારી જોડે હવે મારું મન એકત્ર કરી ને તમારી અર્ધાંગના થઈ ચુકી છું. માટે હવે આપ સુખેથી અહીંઆ રહો ને સુખ ચેનમાં દિવસ ગુજરો કારણ કે મારાં માત પીતા, આજ લાંબો વખત થયાં સ્વર્ગ વાસી થયાં છે, માટે આજે સંવત્સર છે તે તમારું છે. એટલું કહી તે ચુપ રહી આ સાંભળી મારું મન અત્યંત હરખાયું ને તેની વાત મેં કયુક્ત રાખી તે દીવશે લગ્નવિધિ કરાવી દીધી ને પછી સુખ શાંતીમાં દીવસ ગુજરવા માંડ્યા.

એમ કરતાં કરતાં કાળ પર્યંતે મારે એક પુત્ર થયો, ને તેનું નામ શુરો પાડ્યું. એક દીવશે મારા પુત્રને લેઈ વન લીલા જોવાને નીકળ્યોને ત્યાર પછીની સર્વ હકીકત આપણી પરીને પુછી જુઓ:—

રાજા— મરે! આલગમીયાં, બ્રહ્મમીયાં, ફાંકડેમીયાં

માંકડે મીયાં, કાંઈ હાજર હૈ કે ?

માંકડે મીયાં— સલામ માલેકમ, મેહેરગાન ખુદાવિંદ-
આપકા કયા કામ હૈ નોકર હાજર હૈ.

રાજા— તુમ જલદીથી જાકે અપની પરીકુ જોત્રા લાવ.

માંકડે મીયાં— અચ્છા સાહેબ (એમ કહી જાય છે)-

(મીયાં પરીને જોલાવી આને છે.)

પરી— માહારાજ આપકો અમલ પ્રતીદીન વધો,
અને આપ સુજસ પામે. એવું કહી પોતે આગળ જોત્રી સા
હેબ આપે જે કામ સારૂ જોત્રાવી હોય તે મને વિદિત કરો.

રાજા— હે પરી ! તને અહીં જોલાવવાનું કારણ મા
ત્ર એટલું જ કે આ “ગખીદાસ” ને તું અહીં ઉપાડી લા
વી તે કેવી રીતે ને ક્યાંથી તે મને તું ક વર્ણમાં જણાવી દે.

પરી— ખુદાવિંદ મહારાજ જ્યારે “ ગિં ગખીદા
સ” પોતાના કુવરને લેઈ કુંગરી ઉપર બેઠા બેઠા વનલીલા જો
તા હતા તે વખતે ત્યાં જઈ મેં તેમને કહ્યું કે તમે ચાલો
દારણુ કે મારા રાજાજી તમને તેડાવે છે ત્યારે તેમણે આના
કાની કરી તેથી મેં ગુસ્સે થઈ એક દગ આકાશ તરફ મીં
ગખીદાસને ઉપાડી અહીંયાં રજુ કરી દીધા ત્યાર પછીની
સર્વ હકીકત આપ જણો છો એમ કહી તે ચુપકીથી ઉભી
રહી

આ રીતે રાજાના મનનું સમાધાન થયાપછી રાજાએ
ગખીદાસને પુછ્યું જે મીં “ ગખીદાસ” તમે કાંઈ બણ્યા છો?
ત્યારે મીં ગખીદાસે કહ્યું, સાહેબ હું દરેક ભાષામાં સારી

રીતે પ્રવીણ હું, એમ કહી નીચે પ્રમાણે કવિત જોશ્યા:—
ગપીદાશ— [અગ્રેજી રાગ.]

(આઈ વેરી ગુડ જેંગાલી બાબુ.)

સુણજો સજ્જન ધ્યાનજ દધને,

આજ બતાવું મારું જ્ઞાન;

ઈંગ્લિસ પર્યંત બાપણ સુણતાં,

જાએ પડીત કેરા પ્રાણ. —સુણજો સજ્જન

પ્રાંચ ખ્રિસ્તીય બત્રીસ બણ્યો છું;

હાથરકુલતો એક હજાર;

ખીએમેં હમ બાહુક ખીન ચોર,

એમ એડી મેં હુવા પાસ. સુણજો સજ્જન

લહેન આઘ હાડ ખીન બોમ્બે અંદર,

પરણ્યો નારી ખીસ્તો એક;

છોટી બડીકું હમ ના દેખે,

એસા બડા સરદાર હું નેક. સુણજો સજ્જન

આસન જો બાણો ચોરાસી

હું બાણું છું પંચાસી

પાંચ વેદમાં હું છું પુરો,

બાણું અર્થ તણી રારી સુણજો સજ્જન

ગાન તાનમાં કાળેજ હું ચોર,

ડેન્ડીંગમેં ના રહે કચ્ચાસ;

ઉત્તરી સુલહી જીમ હજાવવે

નામ પડયું મુજ ગપીદાસ સુણજો સજ્જન

પ્રિય વાંચકજનો જ્યારે આ પ્રમાણે મી. “ગપ્પી દાસ” કવિત બોલ્યા કે તુરત એક અગ્નિયમ જેવો અગત્ય ર બન્યો તે નીચે પ્રમાણે—

જ્યારે મિ. “ ગપ્પી દાસ ” કવિતાની છેલ્લી ટુંક બોલી નિચે બેઠા કે તુરત એક પવન વેગી માથુસ મોટા જુ-રસાથી પોતાનો મગજ ફેરતી, આખા રાજમંડળના લોકો તરફ જોઈ આશ્ચર્ય અકિત બની બોલ્યો કે—હે. શેઠજીદા તમે આવા હરામી માથુસના ભુલાવામાં કેમ ભુલ્યો છો, તે નોં ખરો વ્રતાંત હું સંપળો માથું છું. તે વિશે તમે ધ્યાન દઇ સાંભળો. હે મનુષ્યજાત! તમે કયા મોટા જંગલમાં ઉતરી પડ્યા છો. મી. “ ગપ્પીદાસે” ને ૧૯૯૯૯૯ મથુની ૩૯ શેરની ને ૩ અધોબની જે ગપ્પ ઠોડી છે, તે સાંભળી મારે એક શેર અજમો પેટ પુંજને માટે જોઈશે. માટે કાંઈ લાવી આપો યાર!!! એમ કહી તે ભોલ્યો મી. ગપ્પીદાસ એક કુંભારના પુત્ર છે તે. જનને પ્રજાપત કહેવાય, ને અહીંઆંતે એક તાડા પહોરની તોપ અડાવી પોતે પ્રજાપતિ બની ગયા તે પણુ તેમની એક જળરી ખુખી! ખીનુ તેમને જે રક્ષણ જીપાડી ગયો, તેના બદલામાં માત્ર એટલુંજ તેઓ કાંઈ જણ્યા નહીં હતા, તેથી તેઓ કુંભાર રહ્યા, તેની જગ્યાએ ગુણુકાની છોડીને દાખલો અડાવી દીધો. આ પણુ તેમની એક જળરી ડેંગ !!! વળી જ્યારે તેમના પીતા મરી ગયા ત્યારે તેણે ગપ્પીદાસને રૂ. ૧૫) અંકે પંદર આપી ગયા હતા, તે ઉપર તનમન તનગત થઇ ગયા, ને રોજ રૂપીઆ

ગુંનમાં ધારી આમ તેમ ફરતા હતા, ને રૂપીઆ ખખડાવતા હતા, તેથી તેમની આસાસના કુંભારોનાં મન લજ્જયામાં ને તેઓએ જાણ્યું કે ગરખીદાસ પાસે કાંઈ મુંડી હશે. એવું ધારી એક આંખે ખાંડી પગે લુલી, નાકે બુચ્ચી ને હાથે હુડી એવી એક સુંદર મન મેહન કન્યાના પતિ કર્યા !!! પછી જોઈએ બાઈનાગાર !!! મીં ગરખીદાસનો મીઝાજ કીલ્લીદાર થવા તરફ દોડ્યો. સારે તેમના બાઈ, પણ કાંઈ કમ નહી હતાં તેઓ તો જાણે નવ જોખન વીચારવાંતી રાણી હોય ની, બોલીશ નહીં ચાર !!! કારણકે જોડું બરોબર મળતુ આવું છે. તે જોડુ આપણને તો ઠીક મળતું પડ્યું, પણ મી. ગરખીદાસને તે વીચારવાંતી નવજોખન સ્ત્રી પસંદ ન આવ્યા થી તેઓ તો જંગલ તરફ નિદાય થયા ત્યાં તેમને આરામ લેવાની પણ મજા પડી; ને પુત્ર સાથે મનવેગી ગોળા ગ બડાવવાની પણ મજા પડી

એટલું કહી તે પવને વેગી માણસ તુરત શેહેઝદાને સલામ કરી આકાશ તરફ રવાને થઈ ગયો અને તે પૈસાબાર એવું પણ ખોટી ગયો કે હું કોઈ વખતે તમને દરશન દે છું જઈશ.

(બાઈઓ તે પવન વેગી માણસના ગપ્પા પછી શેહેઝદાએ મીં ગરખીદાસના કરાર પ્રમાણે તેમને ફાંસી દેવા સાડ સિપાઈઓને હુકમ કર્યો.)

આરેરે આપણા મીં ગરખીદાસને પરલોક સીધાવવાનો વખત આવ્યો. હશે ખેર કારણકે આગલના કવીઓ કહી ગ

યા છે કે “(જેવું કરે તેવું પામે અને વાપે તેવું લણે) ”
એ કહેવત આપણાથી કાંઈ જુદી પાડી નહીં એમ કહી
સૌ ચુપ થઇ ગયા.

સુર વાયકજનો રાજ્યે સીપાઈઓને હુકમ કર્યો. નેતેઓ મી.
ગખીદાસને ફારીએ ચકાવવા સારૂ લઇ જતા હતા તે વખતે
તે મી. ગખીદાસ સર્વ રાજ્ય ગંડગમાં ખીરાજેઝા લોકોના સાં
બળતાં નીચેનું કવીત બોલી ગયા:—

(રાગ આખા હરણનો.]

સુણો દેશીએ માંડરા બ્રાત,	
મુજ વીતગની કહું વાત;	
જાત છુપાવવા ખુટ પહેરી,	
મોજા દાટથી ખનિઓ હું લહેરી.	૧
જુડો ભમકો કદી નવ મારો,	
જેથી દુઃખ તણો નહીં આરો.	
કર્યા કર્મથી ખમિયો હું તાપ,	
લેવુંનાં કરશે કદી આપ.	૨
જુડી વાત જે બોલે બનાવી,	
તેહેને જાણવો નિશ્રેજ નાવી;	
જુઓ શ્વાત બસે એક ધાર,	
ખાય ઉપરથી બહુ માર.	૩
ગખીદાસ ખરું મુજ નામ,	
નામ તેવા કિધાં મેં કામ;	

(૨૪)

કરે પસ્તાવો બહુ દુઃખ પામી,

રજા આજે હવે શીરનામી.

૪

કવીત બોલી રહ્યા બાદ મી. ગરખીદાસ ધરણી પર ઢળી પડ્યા અને તેમના મુખમાંથી અરેરે પ્રભુ!!! પ્રભુ! એવા ક-
રણામય -હૃદય ભેદક શબ્દ નીકળવા માંડ્યા. પણ હહેબદા
તો તેથી અત્યંત ગુસ્સે થયા અને, સીપાઇઓને સખત હુ
કમ કર્યો કે તમે તેને તાકીદથી મારી દટીથી અને આ
દુનીયામાંથી પણ દુર કરો, આવા રાજના ક્રોધા યુક્ત શ
બ્દો સાંભળી સીપાઇઓ તરત મી. ગરખીદાસને ફાંસી દેવાના
રહેઠાણ પર લઈ ગયા ને ત્યાં તેમને ફાંસી દેવાને તૈયાર થ
ઈ રહેલા ચંડાલોને સ્વાધીન કરી સીપાઇઓના ગયા બાદ
મી. ગરખીદાસને ચંડાલો ફાંસીએ લટકાવવા બચછે એટલા
માં બયાનક શબ્દોના અવાજો સંભલાયા તેથી ચંડાલો ગુ
સ્સે થઈ. મી. ગરખીદાસને ફાંસીએ ચઢાવી તેમનો પ્રાણ પર
લોક મોકલાવી દીધો.

પછી મી. ગરખીદાસના મુદ્દાને સ્મશાન ભુમિઉપર લ
ઈ જઈ. અગ્નીદાહ કર્યો અગ્નીદાહ કરી રહ્યા બાદ તેઓ
ત્યાં જળ સ્નાન કરી પાછા ધર તરફ આવતા હતા એટલા
માં રસ્તામાં તેમણે ચાર જોરાવર સિપાઇઓ મળ્યા- તે સિ
પાઇઓએ પિત્તા ચંડાલોને ખુબ કુંદીપાકને મેથીપાક જમાડ્યો
પછી તેઓના હાથે સખત રીતે બાંધી લીધા:—

સમાપ્ત

